

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Két cikk.

II.

Az iskolai autonomia nehéz, de tisztán elvi nehézségeket okozó dolgai után szóljunk egyházunk rákesebéről, a nagy egyházakról.

A városoknak nagy szerepök van a mi állami életünkben. Másutt csak kulturális (anyagi és szellemi) gócpontok; nálunk a nemzeti állam kiépítésének egyetlen tényezői és bevált eszközei.

Ember, pénz, tudás városokban székel, városokba tódul és a városokban újul meg.

Az alföldi jellegzetes magyar városokban él, a magyar városokba tódul és a nagy városi egyházakban romlik meg a mi jó falusi népünk is.

Miért? Mert a városi egyházak, Budapestet sem véve ki, nincsenek megfelelő módon szervezve s nem képesek ellensúlyozni a város vallás- és hitellenes hatását. Ez a hatás egyebek közt abban áll, hogy a városok közömbösítik az egységes fellépés és rendezkedés útjában álló erőket, így a felekezeti öntudatot; a míveltséggel gyengítik a hitet, a pénz- és élvezetvággyal, a lelki és testi romlás méreganyagával megfontják az erkölcsöket s különösen rombolólag hatnak a természetes környezetükből kiszakított s minden családi, társadalmi és egyházi ellenőrzés alól kikerülő beköltözőre.

A régi városi elem e romlásnak nincs olyan erősen itéve. Lassankint megszokta azt, különben sem a kit nála a fentartó erő. A városi csak akkor volt igazán vallásos, amikor attól függött léte. Amióta inem égetnek s nem szalmakoszorúznak, nem pellen-géreznek, a városi polgár szivesebben jár üzlete és kedvtelése után, mint a templomba. A vagyon- és élvezetsomj hitet, nemzetiséget, politikai pártokat egyformán közömbösít.

Ez a megállapítás nem azt teszi, hogy a városi polgár nem is lehet egyházas. Ha hajlama van hozzá, még élőkeresztyén is kitelik belőle, de ha csak legkisebb hasznát látja is, nem hagyja el az egyházat.

Még a legrosszabb esetben is meg fogja becsülni azt, mint nagy vagyonnal, nagy befolyással bíró, társadalmi rangot és állást biztosító intézményt és természetesen értékelni tudja az egyháznak egyébként is kimutatható nagy védő és fentartó erejét.

A városi polgár akkor is lehet egyházas, ha az egyház hitelveivel nem sokat törődik.

A beköltöző falusi elem azonban lelkileg rendesen (a szegénység testileg is) leromlik a városban.

A hit tartotta fenn addig és a patriárhális környezet befolyása.

Természetes központja volt a templom, ahova minden vasárnap elment, ha csak valami nagy, fontos dolog, betegség, vagy sorsához illő ruha hiánya nem gátolta meg. A templom hatását a környezet még akkor is állandósította rá nézve, ha mint pásztornek vagy tanyásnak, a falun kívül kellett élnie. Városban ez mind megváltozott rá nézve. Ha úr, hivatalnok, hivatala tartja vissza a templomtól, meg az a körülmény, hogy nem fogják presbiternek megválasztani. Ha üzletember, üzlete után kell járnia. Ha cseléd, szolgálata nem engedi a templomba s a leveles szin.

Elfogja száz ok is. Visszatarthatja kétszáz is. Ez okok között nem utolsó helyen áll az az átok, mely a városi osztatlan egyházakban szolgáló lelkészek türehtetlen helyzetéből ered, mely gyűlölséget támaszt a lelkészek között s ezt a gyűlölséget kiviszi a hívek közé is. Ezek a lelkészek ahányan vannak, teljesen egyenjogú lelkészei az egész osztatlan nagy egyháznak s azzal is tartják magokat: mégis sokszor egész természetellenesen egy esetleg régebben választott fiatalabb tisztársnak a pálcája alá kerülhetnek. Anélkül, hogy az elnök lelkésznek akármilyen jóra nagyobb ereje lehetne vele, a többi mellette, már helyzeténél fogva inferioritásba kerül. De akár elnök, akár nem, egyiknek sincs lehetősége arra nézve, hogy személyes ráhatását állandósítsa a hívekre. Az elnököt nem igen ismerik a templomba járók, a fiatalabb lelkészt nem respektálják a vezetők. A prédikációkkal való utazás, a központi igazgatás nyomorúsága, az egyházmegyével való állandó torzsalkodás (a nagy

egyházak belső bajaihoz még ez is járul), minden sikeres munkát lehetetlenné tesz. A nagy egyházban szolgáló lelkészek lehetetlen feladat előtt állanak. Nem győznék egymagukban a munkát még akkor se, ha angyalok volnának.

De hát nem azok, hanem csak emberek....

Így aztán minden veszedelemnek ki vannak téve magok is; így aztán minden veszedelmet rázúdítanak másokra is. Elég legyen e tekintetben Törökszentmiklósról és a szegény Kiss Bertalan trágédiájára mutatnom. De másutt is ég (a kettős egyházakban csaknem állandóan ég), ha szinte a füstje nem látszik is.

Változtatni kell ezeken az állapotokon. A nagy egyházak átalakítását imperative kell kimondani. A vagyonkezelés és adózás tekintetében tetelesen és előre kell intézkedni. Közigazgatásilag minden 2–3 lelkésszel bíró városi egyházat függetlenné kell tenni. (Bírósági ügyekben csak ott, ahol külön egyházmegyévé alakulhatnak.) A városi egyházak újra szervezésének, megmentésének és megtartásának ügyét elsővé kell tenni, nem szabad halasztani és egy szívvel-lélekkel kell követelni.

Dr. Ferenczy Gyula.

A falusi belmisszióról.¹

E lapok 18-ik számában egy cikk jelent meg, amelyben egyik lelkésztársunk beszámol munkájáról és egyszersmind például is ajánlja munkáját is, módszerét is. Mindama komoly tisztelettel — amely minden jóra való munkának megjár — adózva a munkásnak, miután ő maga felhív mindenkit, hogy szóljanak hozzá a dologhoz, feljogosítva érzem magam én is erre, annyival inkább, mert már évek tapasztalata áll a hátam megett.

Előre bocsátva azt, hogy falusi és városi belmisszióról soha se szabad úgy beszélnünk, mintha az két ellentétes dolog volna. Egyformán nehéz munka az mindenütt s ha van a munkának nehézsége a falun, százezernél inkább van a városban s az arató mindenik helyen egyformán kevés az aratásra megérett terméshez.

Szükséges azonban még a belmisszióról is szólni egy pár szót. Mert a belmisszió meghatározása még nincs oly klasszikus tömörséggel kiérlelve, hogy az minden vitán felül álljon. Ma, ha valaki egy estélyt rendez vagy éppen műkedveléssel egybekötött egyházi bált, nyugodt lélekkel hiszi és vallja, hogy belmissziót cselekedett. Rendesen fiatal korában követi el az ilyent az ember, a legelső kellemetlen alkalom azután

¹ Nem lehet a tárgyról eleget írni. Azért közöljük — egy lelkes fiatal pap tollából, kívül azonban nem értünk mindenben egyet — e cikket, melyet olvasóink figyelmébe ajánlunk. Szerk.

ki is ábrándítja az embert a belmisszióból. Egy fiatal lelkésztársam — aki pedig hatalmas munkát végzett nemcsak a külső építkezések terén, de egy nagy pápista körben megállította az áttéréseket, sőt a reverzálisok adásával a mi javunkra billentette a mérleget — panaszkodta nekem, hogy az orgonára gyűjtött pénz hűtlen kezelésével vádolták meg, ez az atyánkfia többet nem is akar belmisszióskodni. Azonban ha a belmisszió értelmezésénél a legilletékebb tényezőhöz fordulunk, a mi Megváltónkhoz, akkor ő megmondja minékünk is, hogy „elmenvén, tegyetek tanítványokká minden népeket“, „tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, amit én parancsoltam néktek“.

Ha ennek a parancsolatnak engedelmességgel, a pogány világnak hirdetem a Krisztust, akkor az külmisszió, ha a saját gyülekezetem tagjainak, akkor az belmisszió. De a misszió nem lehet más, mint olyan munka, amely azt célozza, hogy a Krisztus parancsolata megtartassék. Hogy én valakinek engedelmeskedhessem, szükség, hogy valamelyes viszonyban, még pedig függő viszonyban legyek az illetővel. Ennek az átérzése, átértése, sőt átélése szükséges a Krisztussal szemben. Tudni azt, hogy Ő az én életemnek Ura, Megváltója.¹ Ezt először a lelkipásztornak kell tudni magára nézve, azután tőle megtanulják a gyülekezet tagjai is, akkor azután tudnak engedelmeskedni a Krisztus parancsolatának és ha tudnak, akkor végezték el a belmissziót igazán. De ehhez az szükséges, hogy az ember nagyon a szem előtt tartsa azt, hogy a Krisztus minden lélekkel külön foglalkozott² és Ő nemesak hogy nem kerülte az embereket, de kereste őket, hogy az Atyához vezesse, ragadja a lelket. Ebben kell Őtet követnünk. Hogy némely lelkésztársunk nem helyesli ezt az eljárást, ahhoz semmi közünk nem lehet, mert én nem egyik vagy másik lelkésztársamat akarom követni, vagy szolgálni, hanem a Krisztust, tehát inkább a Krisztus követésére koncentrálok az erőmet, még akkor is, ha esetleg szembe kell kerülnöm a munkától húzódozó lelkésztársammal.

Ha azonban komolyan veszem a Krisztus által nyújtott példát, akkor nagy munka szakad a nyakamba még a legkisebb gyülekezetben is, mert külön kell foglalkoznom a gyerekekkel, külön az ifjakkal, a gyülekezet felnőtt tagjaival, nem zárkozhatom el az édes anyákkal való foglalkozástól, hisz ők a leg-hatalmasabb segítőtársaim, mert ők tanítják meg a kis gyerekeket imádkozni, a konfirmált leányokkal

¹ Ezt tudni kellett már a lelkésznek és meggondolni: a) a konfirmáció alkalmából b) a pályaválasztáskor, c) a lelkési eskütételkor. A belmisszió megkezdése előtt jönni csak rá, mint a feléledt keresztyéneknek, már hiba. Szerk.

² Ezt nem lehet, ilyen apodictice mondani. Sokkal többet a néppel, a közzel. Szerk.

is külön kell foglalkozni, ámbár ezeket már a tiszteletes asszony is vezetheti. Az iratterjesztés és a gyülekezeti tagok meglátogatása — függetlenül a betegek látogatásától — szinte olyan munkák, amelyek méltók a belmisszió nevezetére.

Hogy rendet szabjunk eme teendők között, próbáljuk meg összeállítani egy hét programját. Hétfőn délután vagy este vasárnapi iskola előkészítő óra, a nőegylet varró-órája után. Kedden az ifjúsági egyetben bibliaolvasás; szerdán lehet közös ima-órát tartani a hazai és külmisszióért; csütörtökön ismeretterjesztő előadás az ifjúsági egyetben; pénteken a tiszteletes asszony vezeti a konfirmált leányok gyűlését, a tiszteletes úr a Gazda-kört vagy más ilyen irányú munkát; szombat pap-nap. Teljes csend, hogy vasárnap azután teljes erővel hirdettessék Isten ígéje. A vasárnapi iskolában külön a gyermekeknek. Ennek idejét teljesen a gyülekezet állapota szabja meg. Reggeli istenítisztelet előtt vagy után, vagy épen délutáni istenítisztelet után. Délután összejönnek az ifjak a saját egyetükben, a leányok a magok gyülekezési helyén, ha már annyira fejlett az egyleti élet, hogy ez is szükségessé lett. Vasárnap este azután számot lehet adni, hogy mit végeztek az egyleteken belül a hét folyamán. A vasárnapi estély programját így képzelem: 1. Ima, mondhatja az ifjúsági egyet egyik tagja. 2. Elbeszélés vagy történeti kép bemutatása, vagy valami egyháztársadalmi intézmény ismertetése, minők az ifjúsági-, nő-egyletek, kórházak, szeretetházak, menházak, foglalkoztató műhelyek bemutatása, — amiket olyan nagy számmal látott tanulmányútján főtiszteletű Kiss Ferenc urunk. 3. Ének, lehet solo-, duett- vagy karének. 4. Szavalat (több is). 5. Bibliamagyarázat. 6. Ima. 7. Ének.

A területszámításról és a baromfiak betegségről igaz, hogy itt nem történik emlékezés, de méltótlanság megengedni, az nem is való ide. Mert a válaszos estély nem arra való, hogy ott ilyen dolgok foglalkoztassák a lelkeket, ha ilyen irányban is óhajtunk munkálkodni, akkor arra vagy külön estélyt rendezünk, vagy gazdakört, vagy tojásértékesítő szövetkezetet szervezünk és az oda tartozó ismereteket ott közöljük.¹

A fentebb közlöttek megvalósítására nézve még egy-két szót. Ha az ember csatát akar nyerni, szükség, hogy ismerje a terepviszonyokat. Ezért végig kell járni a csatateret,¹ pontos térképet kell arról felvenni és ismerni annak a földnek minden hajlását, bokrát s akkor a terepviszonyok nem okoznak semmi nehézséget. A lelkipásztor ezt a terepfelvételt úgy eszközli, hogy végig járja a gyülekezetet. Nem hagyja magát

semmi akadálytól visszaretteneni, hanem megy házról-házra, ha valamelyik házban nincsenek odahaza, elmegy 2-szer, 3-szor is. Egyszer látogassa végig a gyülekezetét és olyan gazdag tapasztalatokra tesz szert és olyan hatalmas bibliamagyarázati anyagot kap, hogy mindig ott fog élni gyülekezete tagjai között.¹ Példával illusztrálom. Beteg volt egy kis gyerekünk. Elvittem neki a Pósa bácsi Arany ABC-jét, hogy nézegesse a képeket benne és a 4 éves gyerek megtanult belőle 16 verset, (hogy micsoda szókincsre tett így szert, az most nem is jön számításba), engem azonban végtelen meglepett és megörvendeztetett a dolog és utána tudakozódtam a gyereknek és megtudtam, hogy a gyerek még nem ivott életében semmi szeszes italt.² Egy más alkalommal beszéltem egy szülével, akit biztattam, hogy a kis unokáját ő is tanítsa meg versekre, adok neki is képes könyvet. „Csakhogy ez nem tudja azt megtanulni“ — volt a lehangoló felelet. „Majd én megtanítom“ — biztattam. Egy más alkalommal, mikor ugyanennél a háznál voltam, borral itatták ezt a kis gyereket. Én teljes erővel tiltakoztam ellene, hogy a gyereknek bort adjanak. „De hiszen csak egy csöpp, ami a pohárban van“. „Mindegy, nem szabad“. „A másik öregapja még le is itatja, úgy, hogy tántorog a gyerek“. „Látja, édes szülőjék, — mondám, — ezért nem tud a maga kis unokája verset tanulni, mert azzal az itallal köszörülnek le az eszének az élet“. „No, nem iszik többet“, — mondá a szüle és én tudom, hogy szavát tartja. Ilyen eredményei vannak az egyházlátogatásnak, nem is beszélve arról, hogy a templomlátogatást mennyire élénkíti. Ha az egyházlátogatáson túl van a lelkész, akkor kezdheti a munkát a vasárnapi iskola bevezetésével. Ebből nő azután ki idővel az ifjúsági egyet csak úgy, mint a leányok egyesülete. Ezekből kapja azután a lelkész a kisegítő munkatársakat. Egy ilyen sereg élén azután egész bátran felveheti a harcot a bűn ellen,³ lett légyen annak a neve „legio“. Ez a munka, amiről itt beszéltem, igénybe vesz öt-hat esztendő. Miután tudom azt, hogy a most növekedő ifjúsággal is óhajtunk foglalkozni azok a lelkészek, akik, mint Orosz Tamás, készek az úttörés nehéz munkáját elvégezni, csakhogy elevenséget láthassanak a gyülekezetben, azoknak pedig legpompásabb kiindulási pont az ismétlőiskola, ahol legkönnyebben hozzá lehet férni a gyerekek szívéhez a történettel. A magyar nemzet történetét kell feltárni előttök, megmutatva abban a kálvinistaságnak hatását, amely,

¹ Ehez a megismeréshez másuton is hozzá lehet jutni. Kevesebb erőszakossággal és nagyobb alapossággal.

² Ezt előbb is lehetett volna tudni. A nevelésben a teológiai tárgyak, a népiskolában is. Szerk.

³ Ez az általánosság amikor utasításról van szó nem ér semmit. Az olyan orvosság, mely minden baj ellen egyformán használ gyanus. Kórisme, gyógyszerisme a gyógyítás.

¹ Ez meglehetősen lenézése a földi létnek, amelytől nem lehet pedig a papnak sem elszakadni.

² Az a baj, hogy csatázunk s nem dolgozunk.

mint a só, óvta meg a romlástól a nemzetet, így azután önként áll elő a kérdés, hát a kálvinistaság honnan vette ehhez az erőt? A felelet az, hogy a Bibliából. S miután az ifjú szent lelkesedéssel viseltetik hazája iránt, ha megismeri, hogy annak felvirágoztatása a Bibliától függ, teljes szívvel és lélekkel fog annak tanulmányozásához.

Ha azonban az ismétlő-iskolából kikerült ifjak között is lehet munkát kezdeni, annak is meg van a maga módja.

Hirdesse meg a gyülekezetben, hogy hajlandó az ifjakkal foglalkozni és pedig kedden, csütörtökön és vasárnap délután. Én mikor meghirdettem — presbiteri határozat alapján először prédikáltam róla, mert minden munkát be kell jelenteni a presbiteriumnak, onnan kell ugyanis kiindulni, — jött az első kedden 1, mondd egy ifjú. Nagy örömmel fogadtam és miután semmit se tudott Petőfiről, — csak hallott valamit harangozni róla, — hát beszéltem Petőfiről és kezébe nyomván Petőfit, biztattam, hogy tanulja meg azt a verset¹ — a kijelöltek közül, — amelyik tetszik neki. Három hét alatt együtt volt az egész ifjúság, hat hét múlva már megtartottuk az első estélyt, másik négy hét múlva a 2-ikat; van olyan ifjú, hogy megtanult 20 verset. Ezek történtek a keddi órákon, pénteken mindenki hozta a bibliáját és olvastuk a Márk evangéliumát. Soha olyan figyelmes hallgatóságot nem láttam, mint ezeket az ifjakat és amikor arra került a sor, hogy megismerjük a mi bűnös voltunkat,² már nem is riadnak meg annak gondolatától, mint eddig; már tudják, hogy bűnösök vagyunk, de azt is, hogy Krisztus ki vesz bennünket a bűnből. Ez azonban évek munkája lesz és ezért még sokat kell dolgozni, még többet imádkozni, hogy az Istennek Szentlelke mozdítsa meg a szíveket és teremtsen új életet mi bennünk. A legjobb belmisszió pedig és leghatalmasabb igehirdetés: a lelkipásztor élete.

Ime, egy pár vonás, egy kis vázlat a belmisszióra vonatkozólag. Sajnálom, hogy nem írhatok róla többet vagy rendszeresebben, de aki komolyan foglalkozik a dologgal, ezeknek is hasznát veheti.

Üttörő.

Kun László.

Egy jó hírű református gyülekezet s egy közszeretettben és tiszteletben élő lelkészi család borult mély gyászba folyó évi április 25-én: *Kun László*, a

¹ Petőfit nem szabad aféle lelkilép gyanánt kezelni. Petőfi könyve maga is látnok írása. Szerk.

² Nagyon könnyen mehetett ez a beismerés. E szónál és ennél a műveletnél részletezésre volna szükség. Így oda vetve ez csak beszéd. Szerk.

monostorpályi egyház 48 év óta szolgáló szeretett lelkésze, a debreceni egyházmegyei lelkészi kar nesztorja, rajongással körülövezett Laci bácsija, a páratlan, nagyszívű családapa megszűnt élni. Még pár héttel ezelőtt láttuk, arcán az életerős egészség jele mosolygott, de belül rég gyötrő szívbaja emésztette s pár perc elég volt arra, hogy a hatalmas termetet odahagyja a lélek és felszálljon az ő mennyei Ura. Istene színe elé.

Hadd emlékezzünk meg az ő szép életének kiválóbb mozzanatairól. A boldogult Pomázon, Pest megyében született, 1837 május hó 25-én, tehát egy hónap híján épen 76 évet élt. Édes atyja, Kun Sándor, Pomázon a gróf Teleky-család meghitt, bizalmas embere, tisztartója majd uradalmi főfelügyelője volt; édes anyja pedig Lukács Krisztina, Lukács Mihály egykori losonci lelkész leánya volt. A lelkészi pályára való hajlama innen magyarázható meg, mert édes anyját, a papleányt, szokatlan fiúi szeretettel s tisztelettel vette körül, aki különben feltűnő szépségű s erényekben gazdag nő és édes anya volt és akiről néhai Tóth József bátyánk, a mathezis híres professzora, igen kegyeletesen szokott volt megemlékezni. Gimnáziumi tanulói pályáját az akkori Pesten, a piaristáknál kezdte meg, ahol 1846 és 1849 között a még emléünkben élő híres professzor, Heiszler József volt osztálytanára. Pestről Losoncra ment át a gimnáziumi tanulás folytatására, hol az akkori igazgató, Kovács Benjámint találta gondozást s együtt tanult az igazgató fiával, az ő unokatestvérével, Kovács Ferencel, ki a 70-es években debreceni jogakadémiai tanár volt, ahonnan Losoncra ment vissza közjegyzőnek. A gimnáziumi 7-ik és 8-ik osztályt már Nagykőrösön végezte, ott tette le az érettségi vizsgát is 1854-ben. Kiváló, országos hírű férfiak voltak a tanárai, mint Arany János, Mentovics Ferenc, Losonczy László, Szilágyi Sándor stb., akiket annak idejében bölcs gondoskodásból nem papirosos pályázati hirdetés s papiros-bizonyítvány mérlegelése után gyűjtött a későbbi jeles körösi tanárokkal együtt az intézet kormányzósága a tanintézethez, hanem személyes utánjárás, előleges kiismerés mellett. Tanulótársa volt itt abban az időben más jelesek között Ágai Adolf is.

Időközben édes atyja a Teleky grófi család szolgálatából kilépvén, Pécelen a saját birtokán kezdett gazdálkodni. A mostoha gazdasági viszonyok azonban kedvezőtlenül érintették a gyakorlott gazda anyagi ügyeit: az érettségi bizonyítvánnyal zsebében Debrecenbe siető fiát nem segíthette úgy az anyagiakban, amint szeretete volna. Ez azonban az ifjú Kun Lászlót nem kedvetlenítette el, ha nem is gazdagon duzzadó tárcával, de annál gazdagabb kedéllyel, reménységgel

köszöntött be a debreceni főiskola küszöbén, hol belakást s konviktusi ellátást nyert. A megnyerő modorú, kellemes megjelenésű, daliás testalkatú ifjú az iskolai pajtások kedvence volt. Abban az időben Joó István, Szeremley Sámuel, Balogh Ferenc, Harsányi Sándor voltak iskolatársai, akikhez már az iskola falai között is benső barátság kapcsolta, s akikkel a jó baráti viszonyt künn, az életben is meleg szeretettel ápolta és tartotta fenn. Iskolatársaiul emlegette még Széll Kálmánt és Könyves Tóth Kálmánt is; de leghibizalmasabb barátja a meleg szívű Miklovicz Bálint volt, akivel a legszívesebben szeretett társalogni. Ezeken kívül a közelmúlt lelkészi jeleseihez, Szabó János volt békésbánati espereshez és Soltész János ombodi lelkészhez (Soltész Elemér édes atyjához) is benső baráti kötelék fűzte. A theologiai kurzust 1858-ban végezte be s az akkori rendszer szerint — mint a tanintézet jeles ifja, — a főiskolában esküdtfelügyelő és köztanító volt egy évig. Régi idők emléke már ez, hiszen az akkori köztanításban Orosz István, főiskolánk már ma nyugdíjba vonult tanára is egyik tanítványa volt. A sokunk előtt ma is emlékeztető köztanítói s esküdtfelügyelői szolgálat után akadémikus rektoriára ment Kabára, hol három évi működése alatt a társaságban s a hivatalos működésben a sablonszerű mértéket jóval felül haladó fokozatban ütötte meg. Ez tette őt közkedvelté összes érintkezéseiben. Innen datálódik a jó emlékü, áldott kedélyű Soltész Farkas tetőtleni lelkésszel való őszinte baráti összeköttetése. Kabáról a Soltész Farkas apósa, Benedek Pál esperes Hajdudorogra rendelte ki helyettes lelkésznek 1863-ban, ahol azonban súlyos betegség érte: a hólyagos himlő szenvedése hosszú ideig hánytorgatta halálos veszedelem között. Felgyógyulása után tiszaszőlősi segédlelkész lett, ahonnan egy év múlva ugyanilyen minőségben Székelyhidra távozott. Alig pár hétig szolgált Székelyhidon, amikor 1865-ben, július hónapban a monostorpályii egyház egyetértő lelkesedéssel rendes lelkészévé választotta meg. És itt révpartra jutott hét évi átmeneti szolgálat után az a munkaerő, mely — ha még többre hívattatik is, — fényes eredménnyel oldotta volna meg a reá várakozó bármily súlyú feladatokat. De miért vágyott volna el Monostorpályiból, hol a magasztos lelkészi pálya betöltésére tágas tért s kedvező természettel kecsegtető, dús talajt látott a jövőbe édes reményekkel néző ifjú ember tekintete? Pályában abban az időben 18—20 jómódu komposzeszor lakott s valószínűleg ezeknek sokat ígérő társasága is indította arra, hogy elfogadja a különben is jómódu gyülekezet megtisztelő választását. Alig félévi lelkészkedés után családot alapított, nőül vevén Szabó Zsigmond nagyszántói lelkész, egyházmegyei főjegyző és tanácsbíró leányát, Terézt, 1866 február hó 4-én. A

házassági életből született öt gyermek közül csak kettő maradt életben, a három első kisded korában elhalt. A két életben maradt gyermek, *Kun Erzsike*, ki a házassági életből a szülői karok közé tért vissza és *dr. Kun Béla*, jogakadémiánk nagy tehetségű és munkásságú tanára volt ezután a boldogultnak hazáján és egyházán kívül minden gondosságának kiváló tárgya. Érettök, épen úgy, mint a gondjaira bízott egyházért, nem volt előtte semmi munka teher, semmi áldozat nehéz. Alkalmunk volt látni, hogy milyen édes öröm töltötte el apai szívét gyermekeinek a testi fejlődésen kívül azoknak gyönyörűen haladó szellemi fejlettsége, szorgalma s előre haladása. Kun Lászlónál boldogabb apát alig láttunk, kigyermekében valaha nagyobb gyönyörűségét, boldogságát élvezte volna. A családi s egyházi élet körén kívül sem tagadta meg magát a Kun László élénk temperamentuma. A politikai működés terén is kivette a maga részét, de a prudenciának azzal a méretével, amely megóvta őt a sokszor felizgatott kedélyek bántalmaitól. Mint tenni, alkotni vágyó férfiú: az egykori balközép politikai pártnak volt tántoríthatlan híve; majd, az élettapasztalatok vezető bölcseségének hatása alatt követte a balközép vezérét, Tisza Kálmánt a nagy fuzióban. Meggyőződésében tántoríthatatlan volt, még az az aggodalom sem engedte őt habozni, hogy talán a más politikai párt részére megnyert híveinek eddig osztatlan bizalma vele szemben gyöngültni találna. Ami azonban soha sem következett be. Bölcsen megtalálta azt az áldott középútat, melyen önállóságának fentartása mellett sem saját meggyőződését feladni, sem a más nézetűekkel ellentétbe sodortatni nem volt kénytelen. Tanulhattak volna s tanulhatnának ma is sokan tőle olyanok, akik a pártszenvedélyek sokszor szennyes hullámain való úzás után tövispárnát szereztek magoknak fejük alá s a szükségtelen, sőt elítélendő beavatkozás következtében sokszor lehetlenné tették magukat gyülekezeteikben...

A modern kor gazdasági kívánalmai idővel, mint sok más helyén Bihar vármegyének, a monostorpályii komposzeszorok ajtóin is bekocogtattak. S aki a kocogtatásra mit sem adott: azon az idő keresztül gázolt. Így történt meg, hogy a szép számú intelligens közönség tömege egyszer csak elkezdett rohamosan apadni, egész odáig, míg csaknem végképen el nem apadt. Az új alakulások a Kun László társadalmi érintkezéseit is befolyásolták. Mondanunk sem kell, hogy kedvezőtlenül. A vénülő embernek (bár vénülsről még alig lehetett szó) ezentúl nem sok kedve volt faluja határán túl tartani fenn az eddigi széles ismeretséget: a régi jó kuriák pusztulásával ő is szűkebb körre szorította érintkezéseit s bár az egyházmegyei életben továbbra is tevékeny részt vett: közelebbi érdeklődése saját egyháza s a családi tűzhely

körére kezdett szoritkozni. Odaadó szeretettel építette egyházát. Tetterőtől duzzadó példája, önzetlen becsületessége, nemesen tiszta élete, lángoló buzgó-sága nagy hatással volt arra, hogy gyülekezetének tagjai jó indulatú, szorgalmas munkásságú, egyházukhoz szeretettel ragaszkodó emberekké lőnek és azok maradtak. Kiváló, sokszor túlóvatos kímélettel kerülte, hogy hiveire erőt megpróbáló egyházi teher nehezdedjék, de azért a templomot mindig lelki-pásztorkodása kezdetén megújította; az iskolák is renováláson mentek keresztül, s legújabbán új leányiskolát is épített, de vezető elve volt mindenkor, hogy az okos takarékoság az első. Ez az elv érvényesült akkor is, amidőn a paróchiát minden nagyobb igény sürgetése nélkül építette meg, a saját kényelmének félretételével. Tanulhatnának tőle, akik — minden előleges erőgyűjtés nélkül — ezrekre menő adósságba merítik az egyházat, minek utóhatása keserű ízűvé tette már sok helyen az Úr szolgálatának éveit... A pályii birtokosság pusztulása után az emberi életfolyamatba a Gondviselés által beiktatott múlandóság törvénye következtében sorra vesztette kedves barátait, lelkésztársait. Elhaltak testvérei is: *Kun Sándor* budapesti ügyvéd, aki atyja volt a korán elhunyt Kvassayné Kun Melanie sok reményre jogosító irónőnek, majd testvére *Kun Dezső* h.-bösörményi tanító is megelőzte őt a halálban. Az egyházmegyei közgyűléseket még szorgalmasan látogatta, gondosan rendezte anyagi ügyeit, vezette gyülekezetének dolgait s bár az utóbbi pár év alatt segédlelkész szolgálatát vette igénybe: azért akkor érezte magát boldognak, ha az egyházi funkciókat maga teljesíthette. Így aztán — minél közelebb érezte magát ama végső révparthoz, annál összébb-összébb vonta az egykor kifeszített vitorlákat. Kezdte magát idegennek érezni a világban, s csak falujában, a megszokott körben s családja körében találta jól magát. Szenvedéseit növelte súlyos lábbaja, mit iskolai körlátogatás alkalmával (amikor a munkáért még egyéb napidíj nem járt) már rég szerzett. E miatt a szenvedés miatt sok panaszát hallottuk.

Csak még pár jellemvonást nem akarok mellőzni. Egyik az, hogy bár bölcs takarékoságra törekvő hajlama közel vezette a debreceni egyházmegye életében egymással sokszor élénk harcban álló pártalakulások közepette a néhai Kiss Albert pártjához: de egyéb tekintetben feltétlen tisztelője, sőt csodálója volt mindenkor a hosszú idő óta esperességi tisztségben tündöklő Dávidházy Jánosnak, kinek az 1909. évi püspökválasztás idején püspöki jelöltségét a derecskei körben maga hozta először szóba, aminek annak idején sokkal jelentősebb eredménye következett be, mint azt bárki is várta volna. — Kun Lászlónál társaságkedvelőbb alig lehetett valaki. Pompás zamatú, saját

termésű boraira büszke volt s nagy örömét találta abban, ha vendégei magyaros asztalánál azt vígan fogyasztották, noha ő maga soha bort nem ivott. Gyönyörű hangjával sokszor fellelkesítette vendégeit, kik nem győzték eléggé csodálni még a későbbi években is zengzetes hangját. Egyházi szónoklatai is lebilincselők voltak. Szerencsésen megválasztott tárgyú, izléssel kidolgozott beszédeit csodálatosan elbűvölő hangon tudta előadni. Hatása gyülekezetének életén szemmel volt látható. — A múlt húsvétkor borongós halálsejtelmek vették körül. Unokaöccse, Kun Gyula anyósának nővére, Lotz Zsófi, Lotz Károly festőművész testvérnénje több nyarat töltött volt a rokon-szerető pályii paróchián. Húsvétkor a Kun Gyula gyermekei Pályiban vakációztak. Hazamenetelők alkalmával azzal bocsátotta el a gyermekeket, hogy: mondjátok meg Zsófi néninek, hogy ne siessen nagyon (t. i. beteg volt a 89 éves jó Zsófi néni), várjon még, előbb majd én megyek el kvártélycsinálónak. Az üzenet után négy hétre csakugyan el is ment s két nappal később, épen a temetés napján, a Zsófi néni is jobb létre szenderült. Mint fentebb említém, ápril 25-én pár perc alatt elaludt. Többször nyilvánított óhajta szerint Dávidházy János esperes, jó barátja mondott koporsója felett megható imádságot. A temetés ápril 27-én, d. u. 4 órakor ment végbe, melyen a helybeli hívek kicsinyje és nagyja nagy részvétellel jelent meg. Tekintélyes számban volt képviselve a vidék, továbbá az egyházmegyei lelkészi kar, mindenki sietett a kegyelet kiérdemelt adóját leróvni a boldogulttal szemben. A sírnál Csighy Andor hosszúpályii lelkész mondott megindító búcsúztató beszédet. — Emlékét az őt mindvégig hiven szerető feleségen, legbensőbb tiszteletben s szeretetben részeltető gyermekeken kívül mindnyájan sokáig megőrizzük, ki bölcs prédikátor volt s a népet tudományra tanította (Préd. 12: 11.). Legyen csendes, boldog pihenése, sírját a hű munkásság hű emlékezetének hímes virágai borítsák.

R—r.

Öregek és ifjak.

A debreceni egyházmegye lelkészi értekezletén, Hencidán május 21-én felolvasta *Sinka Sándor* egyházm. tanácsbíró.

Minden nép fejlődéstörténetében találkozunk egyes korszakokkal, melyekben a társadalom vezetésének, irányításának szálai az idősebb generatio kezébe folynak össze s viszont vannak periodusok, melyekben inkább az ifjabb generatio jut érvényre; ő adja e hangot, ő veri a tactust. Hogy ez a válto-gazdaság — modern nyelven szólva — nem megy minden félreértés, súrlódás, sőt nagyobb emotio és erőszakos rázkódtatás nélkül: azt a világirodalomnak a két generatio viszonyát tárgyaló legjelesebb

dramáiból, vígjátékaiból, regényeiből s a forradalmak történetéből látjuk. Turgenieff az „Apák és fiak“ c. ismeretes regényében gyönyörűen tárgyalja ezt a themát, amint az Oroszországban egy emberöltő előtt a szabadító cár előtt a kedélyeket izgatta. Az ó- és új világ nem értik meg egymást és a következmény: elidegenedés, egymás nem becsülése.

Valami hasonlót tapasztalunk egy idő óta a mi hazai szociális életviszonyaink között is; a két generáció öregek és ifjak nem értik meg egymást. Félreértések, surlódások, elszigetelten viszálykodások mindig voltak s a két életkor különböző gondolkozásmódja, természete és a köztök levő viszonyokból meg is tudtuk magyarázni. De aki figyelmesebben vizsgálja a jelenséget: menten észreveszi, hogy a feszültség soha se volt oly általános, erős s ennyire elkeseredett, mint napjainkban. A paedagogiai folyóiratok csakúgy hemzsegnék a gyermekimádságtól, az ifju generációnak a jelen kiélvezéséhez és a jövő bírásához való jogáról szóló phiantropikus értekezésektől. Az általános irodalom, vagy a napi sajtó kapva-kap az iskolai botrányokon, hogy kiszínezza a kényszer paedagogia pusztító hatását, lehordja a vaskalaposágot, égisz emelje a mindig nagyra törő ifjakat, a zseniket, kiket a mindig közepes tehetségű tanárok sablonos eljárása érvényre jutni nem enged, sőt veszedelembé kerget. Aki bennünket, magyarokat csupán ebből az irodalomból ismer pl. egy külföldi arra a meggyőződésre kell jutnia, hogy az ifjúsággal soha és sehohsem bántak még oly irgalmatlanul s nem csuda, ha az ellen az átkozott ósdi nevelési rendszer ellen nemcsak az ifjúság lázong, hanem a közvélemény is gyökerestől felforgatni kívánja.

Csak az a különös, hogy aki nem ebben a papír világban, hanem a való világban él, annak ezek a rajzok, ezek a vádak teljesen idegeneknek tűnnek fel. Hiszen az iskolákban tulajdonképen azon fardoznak, hogy az iskolai terhet a lehetőségig, sőt talán azontúl is könnyítsék: az órák számát leszállítják; a szüneteket növelik, a vizsgákat könnyítik, sőt eltörölni is hajlandók itt-ott, ellenőrzik, mérséklék a házi feladatokat; örködnék a kellő épség, egészség felett, játszanak, tornáznak; javított módszerekkel könnyítik a tanulást. A bánásmód, a módszer lehetőleg egyéni, a gyermek tehetsége, hajlama szerint igazodik. Így az iskolában, hát künn a társadalomban?

Általában a társadalomban is az ifjúság ma becsültebb, mint egy emberöltővel ezelőtt. Ma nem igen tekintik az ifjú embert olyannak, mint akinek valamibe nincs beleszólása, nyilatkozásában, gondolkodásában, érületében nem kizárólag hiányos tapasztalatának és elégtelen, vagy ferde felfogásának jelenségeit látjuk, hanem épen az ő sajátos lelki és testi állapotának nyilvánulásait, amit fiatalságnak nevezünk. Régebben „ifjú“ és „éretlen“ ugyanazonos fogalmak voltak. Ma azt látjuk, hogy mindenik kornak megvan a maga bölcsesége és sajátos külön életnézete. Egyik sem egészen igaz, de mindenkiben van az igazságnak magva.

Egy aggastyán, aki 80 éves tapasztalatainak dús tárházából és életismereteinek rengeteg feleslegéből beszél, érez és cselekszik: bizonyára sokat tud mondani, amit egy ifjú, kinek még előtte a világ, gondolni, vagy mondani képtelen; de az ifjúnak is,

aki előtt ez a világ még új, épen ezért van sok mondani valója, amit mi öregek nem tapasztalhatunk. Az összes úgynevezett modern életformák, pl. lakás, életmód, élelmezés, világitás, fürdés, szabadmozgás, korunkban oly mértékben alkalmazkodtak az ifjúság szükségleteihez, hogy arról mi gyermekkorunkban még álmodni sem mertünk. Sőt talán ez a nehezen definiálható fogalom, hogy „modern“ épen annyit jelent, mint az „ifjúság szellemében való“.

Világosság, levegő, a testi erő nagyobb tevékenysége és gyakorlása a szabadban, különféle test-edző és szórakoztató játékok, főleg sokkal több személyes szabadság, alig korlátolt közlekedés, társalgás mind a két nemen lévő kortársakkal, — az ú. n. „ifjúság“ ma már a társaságban szellemileg uralkodó, sok dologban irányadó titkos szövetség, mely élhetőbb még az ifjúsági jogok parlamentáris képviselőjét fogja követelni, — mindezt a mai ifjúság teljesebb mértékben bírja, mint nekünk megengedhető volt.

De egy fődolgot még nem említettem: a mai ifjúság teljesen megváltozott helyzetét a családban. Hogy a házi nevelés, legalább az utolsó félszázadban, melyről személyes tapasztalatom van, egy csöppet sem lett merevebb és keményebb: ez bizonyos, sőt ellenkezőleg a szülőknek a gyermekekhez való viszonya, kivált az apáké a fiakhoz sok tekintetben leszámítva a korkülönbséget, az egyenlők közt létező baráti viszony képét tünteti fel. Hogy az ifjú embernek annál kényelmesebb élete van, mennél jobban tünezik a respectus és az apai szigor s mennél nagyobb az engedékenység s a hallgatóságos elnézés: erről felesleges szólnom. Alkalmam volt nem egy esetben megfigyelni, hogy a szülők és gyermekek közt szövődött ily beteges viszony mily kedvezőtlenül befolyásolta a gyermekek jellem- és kedélyfejlődését. Régebben így okoskodtak a szülők: Mi adtuk nektek az életet, tehát hálával, szeretettel, tisztelettel tartoztok nekünk. Ma a gyermekek nem ritkán megfordítva okoskodnak: Ti adtátok az életet, anélkül, hogy megkérdeztetek volna, jó-e az nekünk, tehát határtalanul le vagytok irántunk kötelezve s jogunk van követelni tőletek mindent, ami tetszik. Hogy ez az alacsony philosophia, ha nem is mindig ilyen élesen, de nem ritkán nyilatkozik a mai túl modern ifjakuál és szülőik iránt való viselkedésöknek titkos rugója: azt senki sem tagadhatja, aki az életet ismeri.

Hogy a figyelmes alkalmazkodás és a tiszteletteljes engedelmség helyett az ifjúság részéről a kor- és tekintéllyel szemben közönyös nemtörődömség, sőt nem ritkán kihívó magaviselettel találkozunk, ez ma már szokás, mely felett megbotrányozni sem tartjuk érdemesnek, sőt a neveletlen gyermekek durva megjegyzéseinek és tréfáinak tesszük ki magunkat, ha játékaikban nekik rögtön teret nem adunk, ha fenyegető lapdáik elől ki nem térünk.

Nem is csoda, ha az ifjúság ma nagyon önértékes, hisz a család, a társadalom, a sajtó, az irodalom, a közvélemény mind az ő pártján van.

Ha ma valaki egy utcai gyermeket vele szemben elkövetett neveltlenségért jóhiszeműleg megpálcáz, ez neki fog támadni, a publikum rázudul, a törvényszék elítéli, hiszen nincs fenytő joga. Ellenben a kegyes és a löbbi philantrop proféták kiáltoznak az

ázsiai barbárság miatt, mely még azt hiszi, hogy a botban erény lakozik. Csak nem régóta voltam tanúja a következő jelenetnek. Egy falusi tisztos öreg asszony ki ritkán jár a városba, a villanyosra szállt s mivel minden hely el volt foglalva, egy fiút felszólít, hogy felállván, engedje leülni. Hogy is ne, — hangzik a felelet: — annyit fizet, mint más, — vágja rá az anyja, ki mellette ült. És a publikum? a dolgot rendben találta; az öreg asszony pedig megszegyenülve gondolta magában: ezek ugyan kemény legények ám!

Az ifjúság szóvivői ma csak a pedans nevelés és a kegyetlen disciplina áldozatait veszik számba; öregekkel, szülékekkel, tanítókkal s általában tekintélyekkel, kiket az ifjú góg, meggondolatlan könnyelműség, figyelmetlenség, a szertelen önzés, a kegyetlenség és a megszegyenítő lenézés, sőt megvetés halálra gyötör, törődni nem szokás.

(Folyt. köv.)

Az egyházkerületi pénzügyi bizottság ülése.

Gróf Degenfeld József főgondnok elnökle alatt f. hó 15-én a délutáni órákban tartott ülésen látta el az egyházkerületi közgyűlés elé terjesztendő pénzügyi kérdéseket. Jelen voltak az elnökön kívül Dávidházy János, György Endre, Dóczi Imre, Márk Endre, dr. Kun Béla jegyző, Rózsa Sándor pénztárnok, Varga Pál számvevő.

Tudomásul vette a bizottság, hogy a Foncière biztosító-intézet részéről azoknak a jutalékoknak az ügye, amely jutalékok a Debrecenen kívül eső ügynökségeknél kötött biztosítási szerződések révén az egyházkerületi pénztárt illetik, rendezés alatt áll. A kollégiumi gazdasági tanácsnak a főiskolai s egyházkerületi több tisztviselő nyugdíj ügyének ellátására vonatkozó javaslata nem jutván még el a bizottsághoz, ebben a kérdésben nem lehetett javaslatot készíteni. Az 575—1912. sz. a. kelt egyházkerületi végzésben foglalt felhíváshoz képest a pénzügyi bizottság azt javasolja, hogy egyházkerületünk 200 K befizetésével lépjen be a Kálvin-szövetség tagjai sorába. A missziói célokra és a népiskolai tökesegélyalap újabb növelésére juttatható segély kérdésében az egyházkerületi közgyűlés a bizottságtól javaslatot várván, a bizottság indítványa az, hogy a felemelt államsegély 5%-a a rendkívüli segélyezések beszüntetésével fennmaradó 3200 korona összeggel egyesíttessék s a két összeg egyenlő megosztás mellett használtassék fel a két célra. A Bethlen Gábor ifjúsági egyesület a már innen nyert egyszermindenkori segélyezés után is újabb segélyezésért folyamodott egyházkerületünkhöz. A kölesei református olvasókör is segélyt kér. Mivel még ezeknél hozzánk közelebb fekvő ifjúsági s egyéb egyesületeket sem segélyezhet egyházkerületünk: a kérelmek teljesítését a bizottság fedezet hiányában nem javasolja. Elnöklő főgondnok úr ömértósága bejelenti, hogy a közigazgatási államsegélyt az államkormány 1913. évtől kezdve feljebb emelte.

Az egytetemes konvent tavaszi ülésén szóvá volt téve püspökeink javadalmazásának korszerű, sürgős rendezése s fel voltak hívva az egyházkerületek, hogy

addig is, míg az 1848. XX. t.-c. értelmében jogos igényeink kielégítést nyerhetnek: az egyházkerületek saját hatáskörükben rendezzék a kérdést. Elnöklő főgondnok úr ömértósága arra tekintettel, hogy a 46,800 koronát tevő közigazgatási államsegélynek az államkormánytól történt folyósításakor az összeg felhasználására vonatkozó javaslat teljesen megfelejtkezett erről a jogos igényről, holott más egyházkerületek első sorban ennek a szükségnek a kielégítését erre a forrásra háritották: azt javasolja, hogy a most felemelt közigazgatási államsegélyből már 1913. éven kezdve évi 10,000 koronát fordítson a püspöki javadalmazás korszerűbb rendezésére. A bizottság a nehéz kérdés szerencsés megoldását látván a főgondnok úr ömértósága indítványában, javaslatát ilyen értelemben terjeszti az egyházkerületi közgyűlés elé. A nagyváradi tanítónőképző-intézetben újabb tanszék szervezése lévén elhatározva, erre a célra egyházkerületünktől évi 1400 K segélyt kér. A segélynyújtáshoz a bizottság elvileg hozzájárul, a módoszat és fedezet felől az őszi közgyűlés idejére teszi meg a javaslatot. Néhai Fűredy Lajos volt mezőtúri gymn. tanár özvegye, aki az egykori vidéki gymn. tanári nyugdíj-intézetnek egyházkerületileg kezelt vagyonából évi 600 K gyámdíjat élvez, azért folyamodott, hogy végkielégítésként 8 évi járulék fizettessék ki a részére. Mután a folyamodó nyugdíjjal való ellátása egyik állami tanintézetnél történt alkalmaztatása következtében biztosítva van, azonkívül a végkielégítés kérését sürgető körülmények föltartásával a kérelem teljesítése teljesen indokoltnak bizonyult: a pénzügyi bizottság 4800 K végkielégítési összeg engedélyezését hozza javaslatba. Egyik lelkész, aki kongruáját a nyugalmazott lelkésznek volt kénytelen átengedni: segélyezésért folyamodik. Alap hiányában a kérelem nem volt teljesíthető.

A kollégiumi gazdasági tanács az iránt kereste meg az egyházkerületet, hogy egyik kollégiumi tisztviselő törzsfizetésének újabb emeléséből előálló 1000 korona terhet vállaljon magára az egyházkerületi pénztár. Nem is tekintve azt, hogy a vonatkozó gazdasági tanácsvégzés számszerűleg kimutatja, hogy a folyamodó tisztviselő fizetése a többi tisztviselők fizetésével (korpótlék, 15%-os emelés, lakbérémelés) teljesen egy vonalban rendeztetett az utóbbi két év alatt; azt sem tekintve, hogy a többi kollégiumi tisztviselő fizetés-ügyétől eltekintve, egyetlen tisztviselő fizetésrendezése nem volna méltányos eljárás, csupán arra való tekintetből, mert a folyamodó tisztviselő nem egyházkerületi, hanem csupán kollégiumi szolgálatban működik, egyházkerületi szolgálattétele mindössze abban áll, hogy évenként időnként 7—800 korona értékű anyakönyvi nyomtatványt ad ki a bizományosnak, a bizottság a gazdasági tanács megkeresését nem találja indokoltnak s így a szóban forgó tisztviselő fizetéséhez nem javasolhatja az egyházkerületi hozzájárulást bármily csekély részben sem.

A bölesészeti akadémia tanárkara egy új, második nyelvészeti tanszék felállítását hozta javaslatba, olyan módon, hogy ennek javadalmazására a németnyelvi tanszéken helyettes tanerő alkalmazása után megtekinthető javadalmi összeghez a még fedezetlenül maradó 2000 koronás teher hordozása az egyházkerületi pénztárra háritassék. Nem kívánván a

javasolt alakulás megfelelő voltát mérlegelni, a bizottság csak annyit jelent ki, hogy a jelzett 2000 K újabb tehernek még feltételes elvállalását sem javasolhatja.

A debreceni református leánygimnázium az ügyvel foglalkozó bizottság jelentése szerint 1913 szeptemberben megkezdheti működését. Debreczen sz. kir. város két tanszék költségét vállalta magára. A bizottság javasolja, hogy egyházkerületünk is 2 tanszékkel állítson, úgy azonban, hogy 1913—14. tanévben kezdve 2 évig 1000—1000 koronát adjon, egy tanszék egész terhére 1915—16. tanévtől kezdve hordozza, 1916—7-től kezdve pedig mind a kettőt. Az 1913—4. évi szükséglet fedezésére vonatkozó javaslatot a költségvetés rendjén fogja megtenni.

A püspöki titkár 3900 kor. fizetését 4000 koronára, lakbérét ennek arányában 1000 koronára javasolja emelni a bizottság. Ezzel kapcsolatba szintén javaslatot terjeszt elő a fogalmazó lakbérének, az irodai esküdt és a szolga fizetésének rendezése tárgyában is. Az indokolt változások folytán felmerülő szükséglet fedezéséről a költségvetési munkálat rendjén készül el a javaslat.

Tárgyalta a bizottság a tanárok fizetéskiegészítés iránti kérelmét. Az 1908. évi 312. számú egyházkerületi közgyűlési határozat 10. pontja szerint, — miután a felekezeti jogakadémiai tanárai az állami VII. fizetési fokozat szerint és pedig mindazok, akik 1898 január 1. előtt kezdték meg szolgálatukat, a fizetési fokozat első osztályának mértékéig, fizetéskiegészítésben részesültek, — az Egyházi Törvények VI. t.-c. 112. §-ára tekintettel, theologiai akadémiánk tanárai az állami VII. fizetési fokozatnak megfelelő, és pedig az 1898. január 1-nél régebben szolgálók szintén annak első osztálya szerinti fizetéskiegészítést nyertek az egyházkerületi pénztár XXII., akadémiai tanárok fizetéskiegészítési pénztára című csoportjából.

Ujabbban a vallás- és közoktatásügyi miniszterium a jogakadémiai tanárok fizetéskiegészítése terén egy lépéssel tovább ment és kibocsátott szabályzatában megállapította, hogy mindazok a tanárok, akik egyetemi magántanárrá képesítésük után már 10 évet rendes tanári állásban töltöttek, az állami VI. fizetési fokozatnak megfelelő fizetéskiegészítést nyernek, s ez alapon jogakadémiai tanáraink közül dr. Jászi Viktor már 1912. év március havában tényleg 400 korona további fizetéskiegészítésben részesült, s ennek alapján lakáspénze 100 koronával emelkedett. Minthogy a theologiai tanárok fizetésének rendezésére 1913. évtől kezdve államsegélyből évi 12,560 korona az egyházkerület rendelkezésére áll, a theologiai tanári kar kéri a 4 idősebb, 1898 január 1. előtti időtől szolgáló tanár fizetésének az egyházi törvények fent idézett rendelkezésére hivatkozással további 400—400 koronával kiegészítését az 1912. év március 1-től kezdődőleg, a lakáspénz kiegészítésére ezeknél a tanároknál, mivel valamennyien természetbeni lakást élveznek, szükség nincs. Kéri továbbá a theologiai tanári kar, hogy dr. Lencz Géza tanárnak előzőleg rendes lelkészi minőségben eltöltött 10 évi szolgálata beszámításával fizetése az 1913. évi január 1-től kezdődően évi 6000 koronában, lakáspénze ennek megfelelőleg évi 1500 koronában, korpótlékjogosultságának kez-

dete pedig rendes lelkészi szolgálata $\frac{3}{4}$ részben számíttassék be s ennek megfelelően részére az 1913. évi január 1-től kezdődően két korpótlék, összesen 800 korona tétessék folyóvá, s mindezen szükségletek fedezésére a 4 idősebb tanár részére 400 koronájával 1600 korona; dr. Lencz Géza részére pedig fizetéskiegészítésben 1200 korona, lakáspénz pótlékba 300 kor., korpótlékba 800 korona, összesen 3900 korona többlet tétessék át a kollégiumi közszükségleti pénztárba az egyházkerületi pénztár XXII. csoportjából, ahova a theologiai tanárok fizetésrendezésére fordítható 12,560 korona államsegély be fog folyni.

A bizottság a theologiai tanári karnak kérelmét indokoltan találván, annak 1913 január 1-től kezdődő hatállyal teljesítését javasolja. Egyszersmind azonban ugyancsak a különböző akadémiai tanárok fizetésének egyenlő elvek alapján helyénvalónak találta a bizottság, hogy azok a jogakadémiai-, illetve bölcsészeti akadémiai tanárok, akik az 1898 január 1-ét megelőző időben s az egyetemi magántanárrá képesítés feltételének kitűzése nélkül, vagy e feltétel elengedésével kezdték meg rendes tanári szolgálatukat, a hasonló módon alkalmazott theologiai tanárokkal egyenlő elbánás alá essenek, s részükre mindaddig, míg az államtól a megfelelő fizetéskiegészítést el nem nyerik, a VI. fizetési fokozatig terjedő kiegészítés helyett az annak megfelelő összeg tandíjváltás címén utaltassék ki közvetlenül az egyházkerületi XXII. pénztári csoportból. Evégből javaslatot, hogy az 1898 óta, vagy általában 10 év óta szolgáló érdemes tanárok részére fizetéskiegészítés helyett egyenként 400—400 korona, valamint ha lakást nem kapnak (a két idősebb természetbeni lakástélvezvén), lakbérpótlék helyett 100—100 korona tandíjváltás címén állapíttassék meg.

Az egyházkerületi pénztári számadás kerülvén felülvizsgálás alá, megállapította a bizottság a pénztári hivatal indokolása alapján, hogy az első pénztári csoportnál felmerült szokatlan túlköltést rendkívüli kiadások okozták. A számadás adataiból kiemeljük a következőket: a pénztári napló szerint a bevétel forgalma készpénzben 3.512,813 korona 81 fillér, értékben 3.563,468 korona 64 fillér volt; a kiadás pedig készpénzben 3.486,804 korona 32 fillér, értékben 1.407,832 korona 64 fillér. Készpénzmaradvány 26,009 korona 49 fillér, értékben 2.155,636 korona. Jövedelemtöbblet 148,175 korona 27 fillér, jövedelemhiány 24,076 korona 63 fillér. Ebből az utóbbiból 22,622 korona 87 fillér az első pénztári csoportra esik, melyre vonatkozóan a pénzügyi bizottság kimerítő jelentést terjeszt az egyházkerületi közgyűlés elé. Kiemeli a bizottság, hogy az egyetemi pénztári csoport vagyont fogadnók úr ömeltósága az 1912. év folyamában 245 korona 36 fillér adománnyal növelte.

Végül a Foncière biztosító-intézet 1912. évi számadását vizsgálta felül a bizottság s megállapította a jutalék felosztásának módozatát.

IRODALOM.

Rousseau és Sauttersheim. Irta *Rácz Lajos*, sárospataki tanár. Budapest, 1913. 8. r. 61 l. Ára 1 korona 50 fillér. Ez a tanulmány a M. Tud. Akadémia f. évi május hó 6-án tartott ülésében mutattatott be s mint ilyen jelent meg az akadémia kiadványai között a nyelv- és széptudományok köréből való értekezések sorában. A gondos tanulmány jeles szerzője Magyarországon a legkiválóbb ismerője és művelője a Rousseau-irodalomnak. Pár év óta több folyóiratban és lapban néhány igen érdekes, eredeti kutatásokon alapuló s a magyar Rousseau-irodalomban nagyon is számottevő dolgozatát jelent meg ebben a nembn. Mint tudjuk, alapos hozzáértéssel, gondos jegyzetekkel, jó magyarsággal, valóságos congeniális szellemmel lefordította Rousseau Emiljének híres részletét: „*A savoyai vikárius hitvallását*” is, mely voltaképen magának, a nagy bölcseletnek és paedagogusnak a confessiója. S most, a Rácz Lajos Rousseau-tanulmányainak úgyszólván koronájául jelenik meg a kezünk alatti értekezés, melyben egy eddig föl nem derített kérdésre vet világot, t. i. Rousseau-nak egy magyar ifjúval való meghitt ismeretséget, és barátságát tárgyalja. E végből sok utánjárással, szorgosan összegyűjtötte az idevágó adatokat. A külföldön főleg a neuchateli könyvtárból szerzett meg számos okmányt, különösen Rousseau-nak és magyar barátjának, a budai születésű Sauttersheim-nak a leveleit. Kutatott adatok után Besançonban, Strassburgban és Bécsben is. Idehaza a Sauttersheim életére vonatkozólag a *Schmall L.* művén (Adalékok Budapest székesfőváros történetéhez, 1899.) kívül az országos, a fővárosi és a Pozsony városi levéltárból, a budai és pozsonyi plébánia anyakönyveiből s egyesek magán közléseiből gazdagította ismereteit.

Ilyen széleskörű és hangyaszorgalmú buvárkodás mellett aztán nem csoda, ha valóban tiszta és hű képet nyerünk Rácz munkájában Rousseau-nak és Sauttersheim-nak egymáshoz való viszonyáról s a nagyműveltségű, tudós hajlamú, de könnyelmű, zaklatott kedélyű és korán (27 éves korában) elhunyt hazánkfiának, Sauttersheim-nek az életéről. Ez a Sauttersheim egy budai polgárembernek volt a fia. Műveltségét, tudását és szellemének magas röptét mi sem bizonyítja fényesebben, minthogy meg tudta nyerni magának az emberiség legragyogóbb elméinek egyikét, aki halálakor megható módon siratta el ifjú barátját. A Rácz Lajos művének legnagyobb részét a Rousseau és Sauttersheim levelei alkotják, melyek 1763 április 9-től 1768 december 19-ig időrendben követik egymást. Jó részük e műben lát először nap-

világot. Rousseau franciául, Sauttersheim latinul írta, még pedig eléggé classikus latinsággal, leveleit, miután a francia nyelvet nem értette. E leveleket a közrebocsátó mindenütt gondos, megvilágító jegyzetekkel kíséri. Egyébként Sauttersheim Schweizban személyesen is fölkereste Rousseaut és mintegy négy hónapot töltött vele együtt. Előbb Mária Terézia udvarában élt, de később kegyvesztett lett s többfelé járt-kelt, mígnem végre 1767 december 15-én Strassburgban befejezte hányatott életét.

Rousseau 200-ik születési évfordulóját folyó évi június 28-án fogják megünnepelni hálás tisztelői és tanítványai. A tudós világnak ehhez a kegyeletos, nagy ünnepéhez egy igazán szép virágszálat vitt Rácz Lajos művében, melyért méltán megilleti őt a legteljesebb elismerés és dicséret.

*

Mitrovics Gyula összegyűjtött papi dolgozatainak VII. kötete. Református egyházunk kimagasló, nagy emberének, a hírneves tanárnak és lelkésznek, *Mitrovics Gyulának* összegyűjtött papi dolgozataiból az utolsó kötet hagyta el mostanában a sajtót. Ezt is fia dr. *Mitrovics Gyula*, debreceni főiskolánk kitűnő tanára bocsátja közre az ő gondos, mindent megvilágosító jegyzeteivel. De e kötethez, melynek első lapján a megboldogult, nagyérdemű szerzőnek jól sikerült arcképét is látjuk, még egy előszót is csatolt a sajtó alá rendező, hálás fiú, melyben kifejezi azon óhaját, hogy atyjának értékes hirlapi cikkeiből és tanulmányaiból szeretne még egy kötetre valót kiadni, de mert a vállalat csak VII. kötetre volt tervezve, azt ezúttal nem teheti. Mi is azt valljuk, hogy kívánatos volna még összegyűjteni Mitrovicsnak azon dolgozatait, melyekben „a 80-as és 90-es évek pezsdülő egyháztársadalmi élete tükröződnék az ő kérlelhetetlen logikájú polemikus irataiban s emelkedett szempontokból vezetett irányító cikkelyeiben”. Hisszük is, hogy erre még eljön az idő. Az előszóban azután meleg szívvel mond köszönetet a közrebocsátó a vállalat megrendelőinek, továbbá azoknak, akik neki a sajtó alá rendezés fáradságos munkájában segítségére voltak; végül a könyvkiadó cégnek, melyről a következőket írja: „Legnagyobb hálával tartozom — és amennyiben atyám dolgozatainak irodalmi becsök is van, ugyanezzel a hálával tartozik egyházi irodalmunk is — a kiadóknak, *Hegedűs* és *Sándor* uraknak, akik, költséget nem kimélve, a legteljesebb könyvkiadói gavallériával jártak mindig kezemre, és akik ezt a semmi nyereséggel nem kecsegtető és azt nem is nyújtó vállalatot igazán csak magasabb kiadói ambiciótól vezetettve, adták közzé a finomabb irodalmi élvezetekbe vágyódó keveseknek”.

A dr. Mitrovics Gyulától elismeréssel kiemelt kiadói előzékenység és becsvágy odáig fokozódott, hogy míg a vállalat első kötetei 200–290 lapon jelentek meg, a VI-ik kötet már 367 lapra, míg a befejező VII-ik kötet 368+XVI. lapra terjed, mégpedig sűrű garmond szedéssel, holott az előző kötetek mind ciceró betűkkel voltak nyomva. Ez az utolsó kötet valóban bőséges és gazdag tartalmú s amennyiben egy része most jelenik meg először a sajtón, irodalmunkra nézve nagy nyereség. Magában foglalja 1. a Mitrovics Gyula rövid, de jellemző *önéletrajzát* (az Uj Magyar Athenas életrajza ennek a nyomán készült); 2. egy 238 lapra terjedő *Liturgikát*, mely eddigelé hazai protestáns irodalmunkban első nagyobb szabású s kiváló kritikai apparatussal kidolgozott mű ebben a nemben; 3. a polgári házasság törvényeiről és 4. az egyháziatlanságról és üres templomokról szóló beces tanulmányokat.

Különös érdeklődésre tarthat számot a *Liturgika*, mely az istenitiszteleti szertartásokat két részben, u. n. elvi és alkalmazott vagy gyakorlati részben tárgyalja; a másodikban szól először az állandó, azután a rendkívüli istenitiszteleti cselekvényekről. Ez utóbbiak közül főleg a keresztelési és konfirmációi szertartásokat tárgyaló részt dolgozta ki a tudós szerző olyan széles történeti alapon és bámulatatos akribiával, amely művét magasan fölemeli a mindennapi alkotások fölé s örökre értékesé és szinte kútfő jellegűvé teszi irodalmunkban. Az úrvacsoráról, esketésről, temetésről és templomszentelésről szóló szakasz már nem ilyen hüen és nem ilyen mindenre kiterjedő teljességgel van kidolgozva, de azok is a Mitrovics hatalmas szellemének, lucidus elméjének és nagy tudásának ékes bizonyosságai. Ránk nézve különös jelentőségűvé teszi a Mitrovics Liturgikáját az, hogy benne pragmatikusan kifejtve, elsősorú források olykor levéltári adatok alapján megírva olvashatjuk a magyar református liturgia fejlődését a reformációtól kezdve a legújabb időkig. Ez a historiai milieu igen szép és igen dicséretes oldala Mitrovics könyvének. Aztán nagy érdeme a magyar levegő, a magyar múlt iránti kiváló érzék, a magyar szellem alkotásainak ismerete, megbecsülése, felhasználása. Ezt látjuk Homilétikájában is olyan mértékben, amilyenben egy magyar írónál sem.

Sok szépet és jót írhatnánk még a Mitrovics Liturgikájáról, általában véve az egész kötetről, de ezúttal csak az a célunk, hogy felhívjuk reá lelkeseink figyelmét és hogy a legjobb lélekkel ajánljuk nekik ezt a ritka szellemi élvezetet és tanulságot nyújtó könyvet, melynek egyetlen pap könyvtárából sem volna szabad hiányozni. Irodalmi értéke föltétlen és állandó, de, bár a viszonyok a könyv megírása óta változtak, praktikus haszna is, a legnagyobb

részben, nyilvánvaló. A könyv ára az ismeretes, szép fekete vászonkötésben 7 korona. Kapható a kiadó cégnél Debrecenben s általa minden hazai könyvkereskedésben.

KÜLÖNFÉLÉK.

– **Debreceni egyetem.** A lapok hírt adnak arról az eseményről, hogy a kultuszminiszter leiratilag tudatta Debrecen városával, miszerint a debreceni egyetem alapkövét még ez évnek őszén lekívánja tenni s az egyetem felállítását már a jövő évvel megkívánja kezdeni; van még egyéb is a leiratban, az nevezetesen, hogy a református theologiai fakultás már 1914 őszén megnyílik, míg a többi szakok csak fokozatosan fejlesztetnek ki; az is benne foglaltatik hogy a központi egyetemi épületet nem a városban fogják megépíteni, hanem a Nagyerdőn, ahová később az egész egyetem kiköltözik. Mi, akik a debreceni református vagy városi egyetemnek voltunk szószólói, megosztott érzelmekkel vesszük ezt a híradást, melynek nagy jelentőségét különösből is kiakarjuk emelni. A nagy eszme szempontjából is, mely jóidőre eltemetett. (Nem örökre azonban, erről megvagyunk győződve; ha későn, ha korán, eljön valamikor nálunk is az egyház államtól való elválásának ideje.) Az új alkotás érdekéből is, mely az eddigi államsegélyes rendszert betetőzi. Amint voltak eddig államsegélyes felekezeti iskoláink, kir. kath. liceumaink stb., most lesz egy állami, de református jellegű, a református egyház által segélyezett egyetemünk. Mi a debreceni egyetemről így gondolkozunk. Aminthogy viszont azt is gondoljuk, hogy a pécsi egyetem, ha felállítják, valószínűen a róm. kath. egyház által segélyezett, állami kath. egyetem fog lenni. Az állam kénytelen ez úton a felekezeti ellenhatásokat ellensúlyozni s a bennök nyilvánuló legértékesebb erőket a maga számára felhasználni. Hát használja, csak építse ki hát valahára azt a sokat várt egységes magyar államot. Ezen mi fogunk örvendeni legjobban. Azon körülményt azonban, hogy a debreceni egyetem kinn fog emelkedni a Nagyerdőn, a város szempontjából most is csak helyteleníteni vagyunk kénytelenek. Nem lesz ez jó semmiképen. A mi diákjaink nem túlfejlett, neurasztheniás nyavalyoncok, hanem jó kompaktióju, jó gyomru szegény legények, akik a városi nevelőségekre és irodai állásokra nagyon is rá vannak szorúlva. Majd segítni fog rajtuk az egyetemi internátus, amivé a régi kollégium átalakúl. De nem elébb, míg a Korb Flóris által művészileg tervezett egyetemi város felépül. Ez pedig csak később történik. Talán 1917-re. Addig a debreceni

egyetem a vén kollégiumban fog székelni s így valósul meg a főgondnok azon kijelentése, hogy az új intézménynek a százados kollégiumból kell kifejlődni. Ugy lesz és ez is vigasztaló akkor, midőn a debreceni egyetem felállításának nagy fontosságát elhatározásáról hírt adunk.

— **A Török Pál fiai.** A budapesti régi theológiának az 1855—83-as évekből való tanítványai találkoztak egymásnak Budapesten az elmúlt hét hétfőjén. Ez az időszak tudvalevőleg abba az időpontba esik, amikor még élt Török Pál, a budapesti egyházközség acél vállú s galambszívű, nagy organizátora. Halálának 30 éves évfordulója a mostani esztendőbe esik s az ő által szervezett régi theológia hallgatói megragadták ezt az alkalmat összejövetelre. Bizony, akik mint életerős ifjak váltak el egymástól, őszbeborult hajjal látták egymást viszont. És még többen csupán csak a visszaemlékezésben jelentek meg.

Akik megjelentek, — számszerint 80—90-en, — könybeúszó szemmel énekelték el az Erős várunk nekünk az Istent s hallgatták meg Kálmán Gyula esperes imádságát. Majd dr. Szóts Farkas előterjesztésére a találkozó elnökeiül felkérték Ádám Kálmán esperest és Zsilinszky Mihály v. b. t. tanácsost. Zsilinszky elnöki megnyitójában arra az egységes keresztény szellemű nevelésre mutatott rá, amelyben a régi theologia őket az élel útjaira elbocsátotta s mindenféle keserűségektől és csalódásoktól megoltalmazta. Fontos szerepet játszik a vallás az életben, — mondotta. — Olyan a vallás, mint az égboltozat. Mennél tovább nézi az ember, annál több csillagot vesz észre rajta. Olyan, mint a tenger: beláthatatlan, vagy mint az arany, mennél jobban forgatják, annál fényesebb lesz. Az ő ifjúságuknak két nagy nevű püspöke: Török Pál és Székács József ezt a vallást igyekeztek szívükbe oltani. A protestánsizmus egyesítésének kívánatával nyitotta meg a múlt század utolsó felében végzett theológusoknak találkozóját.

A protestánsizmus egyesülésének nagy gondolata csillant ki az új theologia igazgatójának, Marton Lajosnak is üdvözlő szavaiból. A régi iskolatársak nevében Géresi Kálmán, a debreceni tankerület főigazgatója vetett aztán mindvégig lebilincselő, derűs részletekben bővölködő visszapillantást a Török Pál idejére.

— 1861. év őszén jöttem fel, — mondotta — Debrecenből, III. éves theológusnak. Abban az időben roppant meglátszott a fiatalágon a francia forradalomnak s a Garibaldi-féle mozgalmaknak a hatása. Mindenféle elégedetlen szavak röpködtek a levegőben. Ennek az elégedetlenségnek ugyan Debrecenben a Csokonai-féle hagyományok voltak az egyetlen alapjai, de bennem is kifejlődött az elkívánczolás érzete. Menni oda, ahol nincs sem esküdtszék, sem szenior,

sem contra skriba: menni fel Pestre! Ez az elhatározás barátaimat annyira megdöbbenettette, hogy 3 éjszakán keresztül búcsúztak el tőlem. Mig sorra járt a búcsú-pohár, a szó természetesen az én eljöveletem körül forgott. Itt Pesten a kálvinista theológusok együtt tanultak a lutheránusokkal. Ez nagy szeget ütött az én barátaim fejébe. Kezdték sajnálni, hogy Ferdinánd és többi királyaink nem a kálvinistákat, hanem a lutheránusokat égették meg először, mert ezzel a lutheránusok tagadhatatlanul nagy fort szerztek előttünk a dicsőségben. A másik aggályuk a tót zsákra vonatkozott. Óva intettek tőle, hogy valahogy meg ne szeressem. A lutheránusokról ugyanis az a balhiedelem volt elterjedve, hogy megvetik a sört és a bort s csak pálinkát isznak. „Ha már elmegy, mondották, vedd misszió alá azokat a tótokat s szerettesd meg velük a jó magyar bort!” De bizony az én misszióm kudarcot vallott. Mikor ugyanis felérkeztem, láttam csakhamar, hogy úgy a kálvinisták, mint a lutheránusok egyformán isszák a bort... , meg a sört is. S hogy neveket nem említek, annak oka az, mert az illetők jelen vannak. (Élénk derűség és taps.)

A theologia közszellemén meglátszott a szabadság és a főváros hatása. Nem mentek túlzásba a vallással s nem voltak pietisták. Az intézet mindkét vallás iránt nemesak türelemmel, de valóságos szeretettel viselkedett. Legátióba gyalog jártak s a kapott összeget egyenlően osztották fel egymás között. Ez azonban csakhamar oda vezetett, hogy feladták a per pedes apostolorum elvét, sőt ha egyes legátiókra vissza emlékeztek, minden évben magasabb tarifa-emelkedéssel lepték meg a kiosztásra váró összeget.

Majd kedves visszapillantást vetett a volt iskolatársakra, akik közül nem egy, mint pl. Thaly Kálmán, Tolnay Lajos, Szilády Áron, Gyóry Lajos, Véghelyi Dezső a történelemben írta nevét. Papp Károly, a Kálvin-térnek híres szónoka már fiatal korában rendkívül komoly volt. A mulatozásban sosem tartott velük. Azzal okolta meg, hogy beteg. Ezt eleinte nem hitték, de egyszer aztán Géresi csakugyan meggyőződött felőle. Helyettesítette ugyanis vallás-órán s ezt a baráti szívességet Papp Károly azzal hálálta meg, hogy egy nagy fazék vágott dohányt küldött neki. A magyar ember, ha már egyszer lemond a pipázásról, ez annak jele, hogy beteg. Ettől fogva aztán nem is háborgatták.

Az ifjúságra két ember volt nagy hatással: Ballagi Mór és Török Pál. Ballagi rendkívül ideális ember volt, elannyira, hogy lelkesedése minden félórán fellángolt valamiért. Az intézet szellemi és anyagi terhe pedig Török Pál atlaszi vállára nehezedett. Ritka munkabíró ember volt. A theológusok úgy tekintettek rá, mint atyjukra, ő pedig az egész intézetre, mint családjára. A protestáns irodalomtörténetben külön hely illeti meg, amiért két hatalmas intézetet a semmiből létre hozott s Pestet a magyar

THURZÓFÜRED

6 heti tartózkodás után 30 százalék árengedmény. Szobák egész időnyre olesó átalányárban bérelhetők. Állandó fürdőorvos

A déli szepességnek egy remeke, ősi fenyvesek közepette. Vasúti állomás Gölniezbánya. 572. m. Posta és távirda helyben. **ELSŐRANGU KLIMATIKUS GYÓGYHELY.** Vizgyógyintézet, vizkurák, inballációk, diétás kurák, szabad-, nap- és tófürdők, villanyozás és massage. Mindenemü idegbajok, légzési, emésztési, vérkeringési, anyagcsere és más egyéb bajok ellen. Igen védett hely, állandóan enyhe, szép tavaszi időjárás. Kiváló konyha és olesó ellátás. Elő és utóidényben 30, július elejétől Dr. Vladár Lajos. Prospektussal szolgál a fürdőigazgatóság.

protestánsizmus középpontjává tette. Különben a fiatal generáció megértheti Török Pált, ha rajtuk, öregeken végez archeológiai tanulmányokat, aztán pedig nemsokára „ásatásokat“ (tette búsan hozzá). Mert ők úgy távoztak el az öreg alma máterből, úgy éltek s most is, oly sok év múlva, úgy tértek vissza, mintha tegnap váltak volna ki a Török Pál családjából.

Sántha Károly, a költő olvasott fel aztán egy meleg érzésű alkalmi költeményt s a Tebened bízunk akkordjainál ismét könybe borított sok szem, Horváth Sándor imádságához sok Gyermekek lettem újra kulcsolta össze a kezét s aztán kiki sietett tovább szőni a visszaemlékezést szűkebb körben.

Nagy idők, nagy emberek! *Varga Antal.*

— **Böszörményi Lajos jubileuma.** A szeretet, hála, ragaszkodás és tisztelet érzelmeinek ünnepét ülte meg vasárnap a nagyszalontai népes református gyülekezet, amikor a lelkészi pályán 40, ebből Nagyszalontán 25 évet eltöltött, érdemekben kiváló lelkipásztor: *Böszörményi Lajos* iránt fejezte ki azt a bensőségteljes viszonyt, mely a zajtalan, de eredményes munka, a feltűnést mindig kerülő kálvini jellemű lelkész és hívei közt a vasárnapi ünnep folyamán oly méltóságteljesen nyilvánult meg. Az alkalmi istenítisztelet szónoka: *Debreczeni István* gyönyörű predikációja a lelkészi hivatás glorifikálása volt s ennek hatása alatt a templomot zsúfolásig megtöltő közönség minden egyes tagjának gondolata arra a férfúra irányult, ki négy évtizedre terjedő, áldásos munkájával fényes tanúbizonyságát adta annak, hogy milyennek kell lenni a hívek igazi lelki gondviselőjének. A hatalmas gyülekezet a templomból kijövet, az ünnepelt lakása elé vonult, hol az egyházközség nevében *dr. Balogh Elek* városi főorvos, presbíter, őszinte és keresetlen szavakkal tolmácsolta az egyházközség jókívánatait. A szívből jött szavakra szívből jövő szavakkal választolt az ünnepelt lelkész, ki köszönő beszédét azokkal az igékkel kezdte, melyekkel 25 év előtt a nagy gyülekezetbe beköszöntött. Böszörményi Lajos egyházi és közügyek terén kifejtett, áldásos munkáját ismerte el és róltta le érette a köszönet adóját az a hatalmas tömeg, mely vallás- és hitfelekezeti különbség nélkül a szeretet és ragaszkodás minden jelével halmozta el a lelkészt és a közügyek emberét. A meghatottság könnyei pergették

az arcokon, mikor 1200 iskolás gyermek nevében egy kis gyermek-küldöttség hozta el iskolaszéki elnökének a 18 iskola virágaiból összefűzött, hatalmas bokrétát. Az ünnepeltnek, mint a református iskoláknak 25 év óta iskolaszéki elnöke nevéhez fűződik a református elemi iskolák rohamos fejlesztése, melyeknek ügyeit mindenkor szeretettel párosult gondossággal intézte s intézi ma is. A szép jubileumi ünnepséget a Városi Dalárda zárta be. Este fél 9 óra tájban lampionos menetben vonult a Dalárda a jubiláns lelkész lakása elé, szerenádöt adott, majd Költő Kálmán szép beszéddel átnyújtotta a dalárda koszorúját, melyet Böszörményi Lajos néhány szíves szóban köszönt meg.

— **Tanítók ünneplése.** A püspökladányi református egyház 3 érdemes tanítóját ünnepelte pünköst második napján. Andorkó Márton, Kovács Lajos és Szücs János 40 éve szolgálják már a népoktatás ügyét. Illő volt, hogy azért a munkáért, amelyet ez idő alatt kifejtettek, az elismerés szavaival adózzon nekik a társadalom. S úgy látszott, tünőben van már a lekicsinylés, a felsembevés kora s az emberek mértőbb lélekkel tudnak a néptanítói munka babértalan fáradozói felé fordulni. Legalább Püspökladányban ezt tapasztaltuk. A templomban tartott presbíteri diszgyűlésen a helyi társadalom mondhatni teljes számban ott volt. Zsúfolásig megteltek a padok, a székközök és karzatok. Az orgona kísérettel elénekelt Himnusz után Kiss Ferenc lelkész nyitotta meg a diszgyűlést, üdvözölve mindazokat, akik helyből és vidékről egybesereglettek a legáldásosabb munka ez ünnepére. Beszéde során megkapóan domborodott ki a népnevelés fundamentális jelentősége. Éreztük égető voltát annak a vádnak, melynek parazsa a hálátlanság emlegetése közben hullott a lelkünkre s tán mindenki fellobbant a nagy elhatározás lángja, hogy ezután igaz értéke szerint becsüli meg az iskola munkásainak megfizethetetlen sáfarkodását. Ez az elhatározás ömlött ki a lelkekből, az üdvözlő beszédek elhangzása után felzúgó „éljen“-ekben. A végszavakra: „Isten tartson, Isten áldjon benneteket!“ — minden szív egy-egy meleg „Áment“ dobogott. És eljöttek sorban a többi szónokok. Szabó Lajos, az alsószabolcs-hajdúvidéki egyházmegye esperese, Kovács Gyula a vármegye alispánja, Simon Károly az Orsz. Református, Bán Géza az E. M. Tan. Egyesület, Csurka István a Gönczi-egylet elnökei,

Harmonium, Hegedűk, Tárogatók

és a többi hangszereket általánosan elismerve legjobban szállít

Magyarország legnagyobb hangszergyára, **Stowasszer J.**

csász. és kir. udvari szállító, színházak, zeneakadémiák, iskolák és a hadsereg szállítója, a RÁKÓCZI TÁROGATÓ feltalálója,

BUDAPEST

II. LÁNCHID-UTCA 5. SZÁM.
GYÁR: ÖNTŐHÁZ-UTCA 3. SZ.
AAAAAAAAAAAAAAAAAAAA

Régi hangszerek vétele és becserélése. 0000

ÁRJELEGYZÉK minden egyes hangszerről külön küldetik.

dr. Péterfy János főjegyző, Lakatos Béni presbiter, Jánosi Antal igazgató. Mind tisztelettel hajtott zászlót 40 év hűséges, kitartó munkája előtt. Az üdvözlésekre az ünnepeltek meghatva válaszoltak, örömeiket s köszönétüket fejezve ki nem a személyüket ért kedves figyelem és kitüntetés fölött, hanem azért, mert ezt a napot úgy tekintik, mint a magasabb érdekek szolgálatában lelkiismerettel végzett munka eddig széles e hazában annyira szokatlan s ép ezért jóleső megbecsülésének ünnepnapját. A válaszok elhangzása után Kiss Ferenc lelkész átnyújtotta nekik a gyűjtés útján szerzett emléklárgyakat — egy-egy értékes aranyóra —, mint e nap s a most kifejezésre jutott hálás elismerés emlékjeleit, egyszersmind érdekeink jegyzőkönyvi megörökítése is határozottatott. A „Szózat” hangjai harsantak fel fináléul s az ünnepeltek és a vidékiek egyrésze a parókhia, mások, a tanítócsaládok szívesen látott vendégei voltak. A lelki kibuzgás és kigyönyörködés után este a „magnum áldomás” következett. Két tanteremben 250 terítékes vacsora volt tósztokkal, a nagyszámban érkezett üdvözlő levelek és táviratok publikálásával, vígsággal s természetesen izletes éhség és szomjúság-űzőkkel. Visszanéző rágondolásunk előtt sugarasnak tetszik az a nap, mely beragyogja az elfolyt idők nehezen pergő napjainak minden feketeségét. S képét e napnak a jövőbe vetíti előrenéző reménykedésünk: talán szaporábban fonódik majd ezután már glória a kultúra katonáinak homloka köré. DerengÁzsiában!

— **A tiszáninneri egyházkerület közgyűlése.** A tiszáninneri egyházkerület idei tavaszi közgyűlését Miskolcon tartotta meg május 20—21-én. *Fejes István* püspök gyengélkedése miatt általános sajnálatra nem jelenhetett meg s az elnöklésben *Vadászy Pál* felsőborsodi esperes helyettesítette. *Dókus Ernő* főgondnok nagyszabású beszédben nyitotta meg a közgyűlést. Beszédének egyik legkiemelkedőbb pontja volt, melyben azt fejtegette, hogy a tíz évnél hosszabb időközökben kellene a zsinatokat megtartani. Rámutatott továbbá azokra az aggodalmakra, amelyeket az államsegélyek folytonos emelkedése okoz. Egyházellenes politikai áramlat győzelme esetén az államsegélyek megvonása alapjaiban rendítené meg egyházi életünket. Ezért egyházfenntartó alapok létesítését tartja szükségesnek. A tárgyalásra szánt első nap idejét a Zoványi-ügy vette egyébként csaknem teljesen igénybe. *Mitrovics Gyula* előadó javaslata az volt, hogy a konventi ítélet mind anyagi, mind erkölcsi következményeivel végrehajtsák és az akadémiai tanárikar kisebbségi véleménye értelmében Zoványi a magyar protestáns egyháztörténet és a magyar protestáns egyházirodalomtörténet előadásával, valamint a főkönyvtárnoksággal bizassék meg. *Dókus Gyula* főiskolai világi gondnok javaslata ezzel lényegében egyezett, kivéve azt, hogy a főkönyvtárnoki teendőket meghagyni kívánja a most helyettesítő kezében. Ezért az előadó a saját indítványát visszavette. Ezzel szemben állott az igazgatótanács javaslata, amely Zoványit meghagyni kívánja ugyan javadalmaiban, azonban állandóan szabadságolni akarja. Zoványi alkalmazása ellen felhangzott szenedélyes felszólalások után 51 szóval 21 ellen névszerinti szavazás útján kimondták, hogy Zoványit szabadságolják. Nyilvános rendkívüli tanárral két jogtanári állást is betöltöttek, nevezetesen a büntető-

jog tanszékére pályázat mellőzésével megválasztották *Geröcz Kálmán* drt, a római jogi tanszékre pedig nyolc pályázó közül dr. *Osváth Gyulát*. Idáig mindkettő helyettes tanárként működött a főiskolán. A sárospataki főiskola zárószámadásait tudomásul vették a kerület azon határozatának megismétlésével, hogy jövőben a forgalmi kimutatáshoz jövedelemköltség eredmény-kimutatás is csatoltassék. Ugy-szintén jóváhagyták az 1913. évi költségeloirányzatot és a vagyonszerleget. A *miskolci felsőbb leányiskola*-nak a kerület 4000 korona újabb segélyt szavazott meg. Kimondták a szomszédos telek megvásárlását s tudomásul vételet az egyházmegyék felajánlott évi segélye. *Domokos Györggyöt* rendes tanárrá választották. Az elnökségnek a közgyűlés felhatalmazást adott arra, hogy az énekes könyv kiadása tárgyában a szerződést a *Hornyánszky céggel* felbontthassa. A püspöki titkár fizetését 3200 koronában állapították meg 800 korona lakáspénzzel s azt is elhatározták, illetőleg tudomásul vették, hogy a titkár s a hitoktató lelkészek korpótlékának biztosítására a szükséges lépések megtéessenek. A miniszteri rendeletekkel kapcsolatban a kerület felkéri a vallás- és közoktatásügyi minisztert egy olyan rendelet kibocsátására, amely lehetővé teszi a katonai szolgálatra bevonult tanítók helyettesítési díjának az állami fizeték-kiegészítésből való levonását.

M. Gy.

— **Hírek a fővárosból vagy a szenteknek is maguk felé hajlik a kezük.** A budapesti református egyház segédlelkészi és vallásstanári karában — amint értesülünk — a közel jövőben nevezetes változások fognak történni. Az egyik *Kálvin-téri* segédlelkész, akiről az utóbbi időben az hírelt, hogy védékre megy paróchiába: *Vargha Tamás* vallásstanár lesz heti 12 órai kötelezettséggel. Fizetést egészet kap s azért tanít ilyen keveset, mert a *Bethánia* egyesület most állított fel egy titkári állást s ezt az állást a *Bethánia Vargha Tamással* kívánja betölteni. Helyébe a *Kálvin-térre Benkeő István* megy be, aki buzgó tagja a *Bethánianak* s a múlt évben a Magyar Evangyéliumi Keresztyeni Diákszövetség utazó titkára volt. A *Lorántffy Zsuzsánna-Egyesület*, amely pedig eddig idegenkedett a *Bethániától*, most úgy látszik egészen kibékült vele, mert a *Böszörményi Jenővel* megüresedett misszionáriusi állást *Viktor Jánossal* tölti be. A *Lónyai-u. főgimnázium* vallásstanára: *Csürös István*, hazatérve külföldi útjáról, nem megy vissza a főgimnáziumba, hanem a nemes ifjak kollégiumának, vagyis a főgimnázium internátusának lesz a vezetője. Helyét ifjabb *Szabó Aladár*, dr. *Szabó Aladár* fia fogja betölteni, aki ugyan még csak a múlt évben *káplánizott*, de *Csüröst* már a múlt évben is helyettesítette. Az élő keresztyének tehát ritka üzleti élelmességgel igyekeznek elfoglalni minden pozíciót a fővárosban. Semmi közünk hozzájuk, sem a budapesti egyház dolgaiba nem akarunk beleszólani, mindössze is egyetlenegy kérdést akarunk az élő keresztyénekhez intézni. Előttünk fekszik szétterítve a budapesti egyháznak folyó évi költségvetése. Azt látjuk ebből, hogy a budapesti egyháznak ebben az esztendőben 40,000 (Negyvenezer) korona deficitje van. *Ennek a 40,000 koronának a letörlesztéséből az élőkeresztyének hány ezret vállalnak magukra?!* Vagy az egyház csupán arra jó, hogy a tejfölt szedjük le róla, a savóval meg csinálja azt, amit tud vele???

Pályázat internátusba felvételre.

A máramarosszigeti református lyceumi főgimnáziumi internátusban az 1913—14. iskolai évben 110 növendék nyer teljes ellátást (lakás, fűtés, világítás, ételmezés). Az internátusba első sorban protestáns vallású főgimnáziumi tanulók vétetnek fel; amennyiben üres hely marad, nem protestáns felekezetűek is felvétetnek. Az internátusban kedvezményes helyek: ingyenes, évi 60, 100, 160, 200, 240 koronások. Ezeket első sorban protestáns lelkészek és tanítók jól tanuló és jó magaviseletű gyermekei nyerhetik el. A teljes évi díj 320 korona. Ezen felül fizet minden növendék bútordíj címen évi 10 koronát, szolgatartás díj címen évi 5 koronát és orvosdíj címen évi 4 koronát; ez utóbbi díjak félvévenként előre, a lakás és ételmezés díja évnegyedenként szintén előre fizetendők. Indokolt kérvényre az internátus felügyelősege az ellátás díjának havonkénti fizetésére is ad engedélyt. Az intézetben a felvételek július hó 1-ső napjaiban történnek. A kérvényeket az 1913—14. évi felvételre a református lyceum Igazgató-Tanácsához címezve, a református főgimnázium alulírott tanárához kell benyújtani; a kérvényhez új folyamodónak mellékelni kell iskolai bizonyítványt, egész-

ségi bizonyítványt; kedvezményes helyért folyamodás esetén szegénységi bizonyítványt. A kérvények beadási határideje 1913. évi június 30. Kivánatra tájékoztatót küld:

Telegdy Bertalan,
az internátus vezető tanára.

3222—1913. sz.

Pályázat.

A református egyetemes konventi számvevői állásra pályázatot hirdetünk. Az állás javadalma évi 3600 korona fizetés, 1300 korona lakbér. A számvevő az állami tisztviselőkre fenálló szabályok által előírt nyugdíjigénnyel bír. Lelkészszerűen egyén az állás betöltésénél előnyben részesül s az országos református lelkészi nyugdíj- és özvegy-árva gyámintézet tagja marad. Az okmányokkal felszerelt kérvény 1913 június 15-ig (Budapest, VII., Abonyi-u. 21. sz. a.) adandó be.

Budapest, 1913 május 13.

A református egyetemes konvent elnöksége.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.
Mukatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Tavaszi, nyári árjegyzék kivonata

Neumann M.

cs. és kir. udvari és kamarai szállító férfi-, fiu- és leánykaruha üzletéből

Egysoros sacco-öltöny

tartós, jó, angol divat cheviotból, divatos minták 38—, 44—, 52—, 58—; Valódi kék cheviotból 44—, 48—, 60— K-ig; Csíkos divat-kamgarnból, pótol mérték szerinti rendelést 66—, 70—, 84— K-ig.

Teljes Ferenc József-öltöny

finom fekete meltonból 86— K.

Jaquet és mellény

fekete Himalaya-cheviotból, legdivatosabb facon, 66— korona.

Egyes fekete dosking nadrág

17—, 24— koronáig.

Divat-nadrág

kamgarnból, 16— K-tól feljebb.

Felöltő

divatos angol sávós vagy kockás cheviotból, bélés nélkül, harangszabás 36— koronától feljebb.

Eredeti angol eső-köpeny

drapszinű gummiszövetből, allómell, Raglán ujjakkal 50— kor.

Felöltő

félbő, mérsékelt haranggal és sarkos bevágással, hosszú facon, kéz-elő hajtókával v. anélkül, egyszínű szürke Shettland 32—60, K-ig sávós angol Honespun 40—70 K-ig, doublszövetből 48—90 koronáig.

Körögallér rövidebb és hosszabb.

Turista-, vadász-, sport-, kerékpár gallér csuklyával v. anélkül, zsolnai loden, minden színben 28—32, vízhatlan teveszőr 26—32—36, zsolnai és angol divat cheviot 28—36—40.

Felöltő ifjaknak 12—16 évesig

Bluzos kosztüm

kék cheviot 20 K, szürke vagy drapp divatszövet, csinos minták selyem csokorral 16 K-tól feljebb.

Vadász-kosztüm, iskola-kosztüm, kétsoros felöltő

6—15 éves leánykáknak, angol divat cheviotból, bélés nélkül 30 K.

Egybeszabott ruhácskák

3—10 éves leánykáknak kék kamgarn-cheviotból, elől üregránccal, sima hátulja, alul plissével, matröz gallér, fehér sujtással, arany gomb lakóvvel 28 koronától feljebb.

Norfolk kosztüm

mellénnyel 9—15 éves fiuknak, célszerű kockás vagy divatos szöveteiből nadrág pánttal vagy térdnadrág 32 koronától feljebb.

A Nagytiszteletű lelkész urak és a n. é. uri közönség b. figyelmét felhívom 20 éves törv. bejegyzett ..

FÉRFI SZABÓ

cégemre (üzletemre), melyben a leg-elegánsabb angol és magyar divatu uri ruhákat, **papi palástokat** és **fővegeket**, sikkos vasuti és katonai egyenruhákat készítek.

Tartalékos tiszték, tisztjelöltek és egyéves önkéntesek teljesen előírás szerint lesznek felszerelve.

++ Teljes tisztelettel ++

Prelovsky András

papi, egyenruha és uri szabó
Debrecen, Kossuth-u. 4.

Tintner J. E.

kaucsuk- és fémbélyegző-gyár és véső műintézete Budapest IV. Kigyó-tér 5 sz.

Készít mindennemű címtáblákat zománcból, sárga- és vörösrézből, horgany és rézöntvényből raktáron tart számozó és keletjelző bélyegzőket. Zománc táblákat mindennemű felirattal. Zománc és vésett számokat. Pleh chablanokat bélyegző, vánkosokat és bélyegző festéket, ugyszintén kimoshatatlan ruhajelző tintát fehérműiek jelzésére. :: :: :: ::

BUTOR

részletre és készpénzért igen jutányos árral kapható **Kovács Mihály** butorraktárában **Budapest, VII., Óvoda-u. 44.** (Garay-tér sarok). E lapra hivatkozók 10 százalék árengedményben részesülnek.

HA OLCSÓN

(partieban) akar vásárolni

: közel a vonathoz :

uri, női divat, rövidáru, bluz, pongyola, gyermek-ruhaszövet, delain, kreton, ernyő, harisnya és fűzőkülönlegeségeket állandó alkalmi árral kaphatja

REICHMANN

DIVATÁRÚHÁZÁBAN
DEBRECZEN, PIAC-UTCA 85.

a Royal-kávéházzal szemben.

Egyházi tisztviselők külön árkedvezményben részesülnek. — Kivánatra mintákat küldünk bérmentve. — Vidéki megrendelések pontosan eszközöltetnek.

 A legjobb

amerikai és magyar gyártmányu

 CIPŐK

legolcsóbb bevásárlási forrása

NEUMANN TESTVÉREK

— cég —

DEBRECENBEN

a Tisza-palotában.

Telefonszám 434.